

Віктор ЗАЯЦ

старший науковий співробітник, Науково-дослідний інститут фінансової політики,
Державний податковий університет, Ірпінь, Україна, zyjcis@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4840-0823

Володимир ТИТОР

викладач, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна,
v.tytor@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2039-3716

ЄВРОПЕЙСЬКА ТРАНЗИТНА СИСТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ГАРАНТІЯМИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Вступ. Стягнення за вимогами стосовно погашення боргів, пов'язаних з операцією спільного транзиту, є одним із напрямів міжнародної співпраці країн – учасниць розгорнутої в Європі міжнародної транзитної системи. У статті досліджено процес визначення в Україні забезпечених гарантіями зобов'язань щодо сплати боргу, який може виникнути щодо товарів, поміщених під діючу в Європейському Союзі процедуру спільного транзиту. Основну увагу приділено питанню однакового тлумачення та використання стосовно процедури спільного транзиту терміна “борг” в контексті положень актів міжнародного та національного законодавства. Проаналізовано наявне законодавче підґрунтя щодо об'єктивізації/визначення, перевірки та контролю митними органами розміру потенційного боргу. У пропозиціях визначено напрями вдосконалення вітчизняного законодавства, що є важливими для гармонізації та розвитку процедури спільного транзиту в Україні.

Мета – проаналізувати практику визначення забезпечених гарантіями зобов'язань у застосуванні процедури спільного транзиту й обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення процесу визначення, перевірки та стягнення сум забезпечених гарантіями зобов'язань.

Методи. Під час дослідження використано порівняльно-правовий метод для опрацювання норм міжнародного та вітчизняного законодавства щодо застосування процедури спільного транзиту, методи аналізу та синтезу стосовно аспектів визначення при спільному транзиті забезпечених гарантіями зобов'язань.

Результати. Охарактеризовано процес долучення України до діючої в Європейському Союзі міжнародної транзитної системи та використання фінансових гарантій для забезпечення сплати заборгованостей, пов'язаних з застосуванням процедури спільного транзиту. Запропоновано використання однакового тлумачення терміна “борг” в контексті положень актів чинного міжнародного законодавства, а також створення нормативно-правового підґрунтя щодо об'єктивізації/визначення, перевірки та конт-

ролю митними органами розміру гарантії, що призначена для покриття боргу, у випадку застосування процедури спільного транзиту.

Перспективи. Наукові дослідження стосовно використання в Україні процедури спільного транзиту доцільно продовжити з урахуванням потреби удосконалення, зокрема взаємної допомоги у стягненні за вимогами під час процедури спільного транзиту, що зумовлюватиме необхідність доопрацювання національного законодавства в частині запровадження необхідних механізмів стягнення боргу, можливості передачі стягнення боргу від однієї країни до іншої.

Ключові слова: процедура спільного транзиту, Нова комп'ютеризована транзитна система (NCTS), митна декларація, фінансова гарантія, борг.

Бібл.: 16.

Victor ZAIATS

Senior Research Scholar, Research Institute of Financial Policy, State Tax University,
Irpın, Ukraine, zyjcis@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4840-0823

Volodymyr TYTOR

Lecturer, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
v.tytor@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2039-3716

EUROPEAN TRANSIT SYSTEM: ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF DETERMINING OBLIGATIONS SECURED BY GUARANTEES

Introduction. Debt collection related to the common transit operation is one of the areas of international cooperation between the countries participating in the international transit system deployed in Europe. The article examines the process of determining in Ukraine guaranteed obligations to pay a debt that may arise in relation to goods placed under the common transit procedure in force in the European Union. The main attention is paid to the issue of the same interpretation and use of the term "debt" in the context of the provisions of acts of international and national legislation in relation to the common transit procedure. The existing legal basis for objectification/determination, verification and control by customs authorities of the amount of potential debt is analyzed. In the proposals formulated in this article, directions for improvement of domestic legislation are defined, which are important for the harmonization and development of the common transit procedure in Ukraine

The purpose of the article is to analyze the practice of determining the obligations secured by guarantees in the application of the common transit procedure and substantiating proposals for improving the process of determining, verifying and collecting the amounts of obligations secured by guarantees.

Methods. During the study, a comparative legal method was used when working out the norms of international and domestic legislation regarding the application of the common transit procedure, methods of analysis and synthesis regarding the aspects of determining obligations secured by guarantees during common transit.

Results. The process of joining Ukraine to the international transit system operating in the European Union and the use of financial guarantees to ensure the payment of debts related to the application of the common transit procedure is characterized. This made it possible to

determine and propose the introduction of the same interpretation and use of the term “debt” in the context of the provisions of the acts of the current international legislation, as well as the creation of a legal basis for the objectification/determination, verification and control by customs authorities of the amount of the guarantee intended to cover the debt, in the case of applying the common transit procedure.

Perspectives. *It is advisable to continue scientific research on the use of the common transit procedure in Ukraine, taking into account the need for improvement, in particular, mutual assistance in the collection of claims under the joint transit procedure, which will lead to the need to finalize the national legislation in terms of introducing the necessary debt collection mechanisms, the possibility of transferring debt collection from one country to another.*

Keywords: *common transit procedure, New Computerized Transit System (NCTS), customs declaration, financial guarantee, debt.*

JEL Classification: F15, H30, K33.

Постановка проблеми. Долучення України до сучасної європейської транзитної системи, шляхом впровадження в національне законодавство положень Конвенції про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція) [1], передбачено в Додатку XV до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію з ЄС) [2].

Завдяки реалізації комплексу правових та організаційно-розпорядчих заходів, наша держава досягла в 2022 р. відповідності всім критеріям, встановленим для приєднання до Конвенції, включаючи правові, структурні та ІТ-вимоги. Завершальним етапом вказаного процесу стало ухвалення Закону України від 30.08.2022 р. № 2555-IX “Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту” [3] та початок повноцінного застосування в Україні Нової комп’ютеризованої транзитної системи (NCTS) з 01 жовтня 2022 р.

Водночас на національному рівні потребують нормативно-правової регламентації питання здійснення, передбаченої Доповненням IV до Конвенції, взаємної допомоги при стягненні за вимогами, яка заснована

на заходах інформаційного й фіскального змісту і стосується забезпечення стягнення в кожній договірній країні гарантованої суми імпорتنих або експортних платежів та інших зборів, відсотків і витрат, які виникають в іншій країні стосовно товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявність наукового інтересу стосовно діючої на європейському просторі міжнародної транзитної системи пояснюється приєднанням України в 2022 р. до Конвенції. Дослідження окремих теоретичних аспектів та практичних проблем застосування процедури спільного транзиту перебувають в центрі уваги науковців, експертів та фахівців з питань здійснення митної справи, як: І. Бережнюк, А. Брендак, Л. Дорофеева, В. Курилов, Е. Молдован, П. Пашко, С. Капітанець, Т. Руда, Н. Шкуренко та ін.

Зокрема, Т. Руда [4] характеризує міжнародний досвід застосування процедури спільного транзиту й обґрунтовує нагальність її впровадження у митну практику України. С. Капітанець та Н. Шкуренко [5] досліджують специфіку термінології, що застосовують у вітчизняному законодавстві з питань спільного транзиту; зазнача-

ють потребу в удосконаленні та уніфікації цієї термінології.

Водночас доцільним є вивчення питань, пов'язаних із забезпеченням стягнень за вимогами відповідно до Доповнення IV до Конвенції про процедуру спільного транзиту.

Метою статті є аналіз практики визначення забезпечених гарантіями зобов'язань при застосуванні процедури спільного транзиту й обґрунтування пропозицій щодо удосконалення процесу визначення, перевірки та стягнення сум забезпечених гарантіями зобов'язань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передбачена Конвенцією [1] процедура спільного транзиту із застосуванням системи NCTS полягає, зокрема, у використанні для одного транскордонного переміщення товару єдиної гарантії та єдиного адміністративного документа (митної декларації) під час здійснення митного контролю товарів митниціями країн – їхнього відправлення, транзиту та призначення.

Відображення відомостей про товари в графах єдиного адміністративного документа (ЄАД) – декларації типу T1 чи T2 здійснюють в уніфікований спосіб, узгоджений на міжнародному рівні, задля забезпечення однакового сприйняття та тлумачення таких відомостей митними органами різних країн світу.

Використання системи фінансових гарантій для забезпечення сплати заборгованостей, пов'язаних із застосуванням процедури спільного транзиту, передбачено главою IV (“Гарантії”) Доповнення I до Конвенції Про процедуру спільного транзиту. Відповідно до положень ст. 10 Доповнення I до Конвенції, суб'єкт процедури має надати гарантію для забезпечення сплати боргу, який може виникнути щодо товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту.

При цьому гарантію емітує гарант, котрим згідно зі ст. 316 Митного кодексу

України (далі – МКУ) [6] можуть виступати банки, страховики, фінансові компанії, які мають право на провадження діяльності з надання гарантій. Ці установи мають відповідати умовам, передбаченим ст. 316 МКУ, та бути включеними до Реєстру гарантів NCTS. Чинний на сьогодні національний Реєстр фінансових гарантів розміщено на офіційному веб-сайті Держмитслужби у розділі “Статистика та реєстри” (<https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>).

Гарант, відповідно до норм ст. 12 Доповнення I до Конвенції, зобов'язується сплатити забезпечену суму боргу, що може виникнути щодо товарів, які поміщуються під процедуру спільного транзиту. Проте не завжди такі зобов'язання гарант здійснює належним чином добровільно та в повному обсязі, а отже, вони потребують примусового виконання.

За вказаних обставин ст. 13(a) Конвенції передбачено, що компетентні органи відповідних країн згідно з положеннями Доповнення IV до Конвенції надають один одному допомогу щодо стягнень за вимогами, якщо ці вимоги виникли у зв'язку з операцією T1 або T2.

У Доповненні IV (“Здійснення взаємної допомоги при стягненні за вимогами”) до Конвенції фактично регламентовано взаємну, зокрема адміністративну, допомогу, яка заснована на заходах інформаційного й фіскального змісту і стосується забезпечення стягнення в кожній договірній країні гарантованої суми імпортованих або експортованих платежів та інших зборів, відсотків і витрат, які виникають в іншій країні стосовно товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту. Зокрема, у Доповненні IV до Конвенції, серед іншого, передбачено, що:

1. На запит органу, “який надсилає запит, орган, який отримує запит, повинен надати будь-яку інформацію, яка буде корисна для органу, який надсилає запит, у

процесі стягнення його вимоги. Для отримання цієї інформації орган, який отримує запит, користується повноваженнями, передбаченими законами, підзаконними нормативно-правовими актами та адміністративними положеннями, що застосовуються до стягнення подібних вимог, що виникають у країні, де розташований такий орган.

2. Орган, який отримує запит, на запит органу, який надсилає запит, та відповідно до чинних правових норм щодо повідомлення про подібні інструменти чи рішення у країні, в якій розташований орган, який отримує запит, повинен повідомляти адресата про всі документи і рішення, в тому числі судового характеру, які виникають у країні, в якій розташований орган, який надсилає запит, та які стосуються вимоги та/або її стягнення.

3. На запит органу, який надсилає запит, орган, який отримує запит, повинен стягнути вимоги, які є предметом документа, що дозволяє їх примусове виконання відповідно до законів, підзаконних нормативно-правових актів і адміністративних положень, що застосовуються до стягнення подібних вимог, що виникають у країні, де розташований орган, який отримує запит.

4. У відповідних випадках та згідно із законодавством, чинним у країні, що в ній розташований орган, який отримує запит, документ, що дозволяє примусове виконання вимоги, повинен бути прийнятим, визнаним, доповненим або заміненим документом, що уповноважує на примусове виконання на території такої країни" [1].

Необхідність повноцінного здійснення наведених вище у пунктах 1–4 заходів зумовлює потребу їхньої відповідної нормативно-правової регламентації на національному рівні. Водночас слід враховувати, що Угода про асоціацію з ЄС (ст. 84), що набула чинності з 1 вересня 2017 р. [2], передбачає, зокрема, й поступове наближен-

ня митного законодавства України до норм законодавства ЄС.

Відповідно до положень ст. 76 ("Законодавство та процедури") Угоди про асоціацію з ЄС "Сторони цієї Угоди домовилися, що їхнє відповідне торговельне та митне законодавство, як принципове питання, має бути стабільним та всеохоплюючим та, що положення і процедури мають бути пропорційними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними й мають застосовуватися уніфіковано та ефективно, а також, серед іншого, забезпечать:

- захист і сприяння законній торгівлі шляхом ефективного впровадження і дотримання вимог законодавства;
- уникнення непотрібних або дискримінаційних навантажень на економічних операторів, запобігання шахрайству і надання подальшого сприяння економічним операторам, які мають високий рівень відповідності законодавству;
- застосування єдиного адміністративного документа у цілях митного декларування;
- більшу ефективність, прозорість і спрощення митних процедур та практик на кордоні;
- без шкоди для застосування об'єктивних критеріїв оцінки ризиків, забезпечення недискримінаційних вимог та процедур, що застосовуються до імпорту, експорту і транзиту товарів;
- застосування міжнародних документів, що використовуються у митній справі і торгівлі, зокрема тих, що розроблені Всесвітньою митною організацією, Світовою організацією торгівлі, ООН, а також керівних принципів ЄС, таких як Митні прототиби.
- вжиття необхідних заходів для відображення та виконання положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 р. (Київська конвенція)" [2].

Варто зауважити на перебуванні в фокусі особливої уваги питання термінології, яка стосується взаємної адміністративної допомоги в законодавстві про спільний транзит. Зокрема, науковці у сфері державної митної справи С. Капітанець та Н. Шкуренко [5] досліджують специфіку понять “борг” та “митний борг” у контексті процедури спільного транзиту. Вони зауважують, “що після приєднання України до Конвенції важливим залишається напрямок продовження адаптації національного законодавства та підготовки необхідних змін до нормативно-правових актів, а процес наближення до загальноприйнятих норм, який проходить наша держава, забезпечує належність розвитку процедури спільного транзиту” [5].

Водночас актуалізується потреба удосконалення вітчизняної митної термінології, аби вона відповідала тій, яку використовують у світовій митній практиці. Правильність та однозначність визначення основних термінів та понять є необхідною, позаяк ця термінологія може бути використана для перекладу наявних і новоприйнятих нормативно-правових актів, котрі застосовують у сфері митної справи.

Одним із питань, яке наразі варто з'ясувати, є розмежування понять “митний борг” та “борг” у контексті застосування процедури спільного транзиту. Аналіз низки нормативно-правових актів, прямо або опосередковано пов'язаних із регламентацією спільного транзиту, засвідчив, що у частині з них згадуються вислови як “митний борг” та “борг”, так і “податковий борг”.

Проте, зосередившись на перших двох поняттях та їх тлумаченнях, зазначимо, що відповідно до п. 4 ст. 1 гл. 1 розд. I (“Загальні положення”) Закону України від 12.09.2019 р. N78-IX “Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи”, який на-

разі втратив чинність 01.10.2022 р., “митний борг” визначався як обов'язок особи сплатити суму митних платежів щодо товарів, поміщених у режим спільного транзиту” [7]. Митними платежами згідно з п. 27 ст. 4 Митного кодексу України визначені: “мито; акцизний податок (АП) із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); податок на додану вартість (ПДВ) із ввезених на митну територію України товарів (продукції)” [6]. Окрім цього, у наказі Міністерства фінансів України від 06.04.2021 р. № 200 “Про деякі питання забезпечення сплати митного боргу в режимі спільного транзиту” [8], який втратив чинність 5 липня 2023 р, послуговувалися також словосполученням “митний борг”.

Майже ідентично за змістом в наказі Міністерства фінансів України від 07.10.2022 р. № 325 “Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту” визначається “борг”, а саме як “зобов'язання особи сплатити суму митних платежів, що підлягають сплаті стосовно товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту” [9].

У Митному кодексі України “митний борг” згадується один раз у п. 6³ розд. XXI “Прикінцеві та перехідні положення”. Серед основних термінів і понять у ст. 4 МКУ відсутні визначення понять “борг” і “митний борг”.

Згідно зі ст. 3 гл. 1 розд. I Доповнення I до Конвенції, “борг” – це зобов'язання особи сплатити суму імпорتنих або експортних платежів та інших зборів, що підлягають сплаті стосовно товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту” [1].

При зверненні до діючої редакції Митного кодексу ЄС [10] з'ясується, що “митний борг” відповідно до положень ст. 5 глави 1 розділу 1 цього Кодексу визначено як зобов'язання особи сплатити суму ввізного або вивізного мита, що встановлене на товари згідно з чинним митним законодав-

ством. При цьому, на відміну від норм Конвенції, не йдеться про сплату ПДВ та АП.

Про строк для встановлення місця виникнення саме митного боргу в рамках процедури транзиту Союзу йдеться в ст. 77 Делегованого регламенту комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 р. [11] стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу ЄС.

Водночас частиною 2 ст. 85 Делегованого регламенту комісії (ЄС) № 2015/2446 [11] передбачено, що у випадку не закриття процедури транзиту Союзу митні органи, визначені відповідно до статті 87 МК ЄС, “повинні, протягом трьох років із дати прийняття транзитної декларації, повідомити гаранта про те, що він зобов’язаний або може бути зобов’язаний сплатити борг, за який він відповідає, щодо відповідної транзитної операції Союзу” [10].

У зв’язку з цим логічно постає питання про коректність одночасного вживання термінів “митний борг” та “борг” у контексті процедури спільного транзиту. Своєю чергою, передбаченими Конвенцією та МКУ складовими “боргу” можуть бути мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів, податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів, на відміну від складових “митного боргу” згідно з Митним кодексом ЄС – ввізного або ж вивізного мита, що встановлене на товари, але без АП та ПДВ.

Таким чином, поліваріантність тлумачень одних і тих самих понять у сфері митної справи або ж навпаки – варіативність термінів із однаковим визначенням не забезпечує чіткості їх розуміння та призводить до певного змістового нашарування. Також зауважимо, що неефективні норми вживання й укорінення некоректних понять мають тенденцію до переростання у категоріальні “пастки”, породжуючи нові та по-

силюючи існуючі методологічні і семантичні суперечності.

З огляду на вищевикладене, слід наголосити на необхідності доопрацювання національного митного законодавства в частині визначення основних термінів та понять загалом і введення понять “боргу”, “митного боргу” зокрема.

Зауважимо, що законодавство України з питань державної митної справи згідно з ч.1 ст.1 МКУ також охоплює міжнародні договори України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України. Згідно з частиною 1 ст. 19 Закону України від 29.06.2004 р. № 1906 “Про міжнародні договори України”): “чинні міжнародні договори України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства” [12].

Частиною 3 ст. 1 Митного кодексу України визначено “якщо міжнародним договором України, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені Митним кодексом та іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору України” [6].

Отже, правовою підставою для застосування на теперішній час у Наказі Міністерства фінансів України від 07.10.2022 р. № 325 “Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту” [9] терміна “борг” вважається визначення “боргу” згідно зі ст. 3 гл. 1 розд. I Доповнення I до цієї Конвенції [1].

Принципово важливим при цьому є встановлення адекватності перекладу українською мовою англійського слова “debt”, яке містить ст. 3 гл. 1 розд. I Доповнення I до Конвенції. Серед варіантів перекладу наявні наступні слова: “борг”, “заборгованість”, “зобов’язання”.

Для належного усвідомлення значення цих слів варто враховувати наступні словникові тлумачення:

- 1) борг – те, що взяте в позику; позичене;
- 2) заборгованість – наявність боргу;
- 3) зобов'язання – поставлене перед собою завдання, обіцянка, які неодмінно мають бути виконані; грошовий позиковий документ [13].

Чинною для України Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур [14] не встановлено термін “борг”. Водночас у п. 4.1 (Стандартне правило) розділу 4 (Мита та податки) Загального Додатку цієї Конвенції зазначено, що обставини, за яких виникають зобов'язання щодо сплати мит та податків, визначені національним законодавством. У п. 5.4 (Стандартне правило) розділу 5 (Гарантії) Загального Додатку цієї Конвенції вказано, що у випадках, коли це передбачено національним законодавством, митна служба не вимагає представлення гарантій, якщо вона переконується, що зобов'язання, узятє перед нею, буде виконано.

Відповідно до положень ст. 76 Угоди про асоціацію з ЄС “Сторони цієї Угоди домовилися, що їхнє відповідне торговельне та митне законодавство, як принципове питання, має бути стабільним та всеохоплюючим, що положення і процедури мають бути пропорційними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними й мають застосовуватися уніфіковано та ефективно, а також, серед іншого, забезпечать вжиття необхідних заходів для відображення та виконання положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 року (далі – Кіотська конвенція [14])” [2].

Оскільки при недотриманні умов процедури спільного транзиту не йдеться про повернення позики, більш вдалим адекватним перекладом слова “debt” вбачається слово “зобов'язання”.

Враховуючи вищевикладене пропонуємо розглянути можливість застосування в національному митному законодавстві України, замість терміна “борг”, іншої дефініції, наприклад, “зобов'язання з мит та податків” або “зобов'язання з митних платежів”, яка за суттю відповідатиме положенням п. 4.1 розділу 4 Загального Додатку до Кіотської Конвенції та характеризуватиметься наявністю у складі запропонованої категорії, окрім ввізного й вивізного, також і особливих видів мит.

Проте задля збереження логічного взаємозв'язку між структурними частинами цієї статті в подальшому будемо послуговуватися у ній словами “борг”, “митний борг”.

Взаємна допомога при стягненні за вимогами згідно з Доповненням IV до Конвенції [1] здійснюється стосовно належним чином обчисленого та забезпеченого гарантією боргу. Згідно з нормами Конвенції “суб'єкт процедури повинен надати гарантію для забезпечення сплати боргу, який може виникнути щодо товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту, внаслідок вилучення товарів з процедури спільного транзиту, невиконання будь-якої умови, яка регулює поміщення товарів під процедуру спільного транзиту або застосування процедури спільного транзиту.

Індивідуальна гарантія повинна покривати суму боргу, який може виникнути, розраховану на основі найвищих ставок митних платежів, що застосовують до товарів такого ж типу. Для цілей такого розрахунку товари Союзу, що перевозяться відповідно до Конвенції, повинні розглядатися як товари з-поза меж Союзу” [1].

Сума загальної гарантії відповідно до положень ст. 74 Конвенції має дорівнювати референтній сумі, встановленій митницею гарантії. “Референтна сума загальної гарантії повинна відповідати сумі боргу, який може підлягати сплаті у зв'язку з кожною

операцією спільного транзиту, щодо якої подана гарантія, у період між поміщенням товарів під процедуру спільного транзиту та моментом закриття такої процедури.

Для цілей такого розрахунку враховують найвищі значення боргу, розраховані для товарів такого ж типу в країні митниці гарантії, а товари Союзу, що переміщуються відповідно до Конвенції, розглядаються як товари з-поза меж Союзу. Якщо інформація, необхідна для визначення референтної суми, відсутня в митниці гарантії, таку суму встановлюють на рівні 10 тис. євро для кожної транзитної операції.

Митниця гарантії встановлює референтну суму у взаємодії з суб'єктом процедури. При встановленні референтної суми митниця гарантії визначає таку суму на підставі інформації про товари, що були поміщені під процедуру спільного транзиту за попередні 12 місяців, та оцінки обсягу очікуваних операцій, відображених, зокрема, у комерційній та бухгалтерській документації суб'єкта процедури. Митниця гарантії переглядає референтну суму з власної ініціативи або за зверненням суб'єкта процедури та за необхідності коригує її.

Кожен суб'єкт процедури повинен забезпечити, щоб сума, яка підлягає сплаті або може підлягати сплаті, не перевищувала референтну суму. Така особа повинна повідомити митницю гарантії, якщо референтна сума більше не є достатньою для покриття її операцій" [1].

Відтак вказані вище норми Конвенції [1] спонукають суб'єктів процедури до отримання ними інформації щодо суми митних платежів за найвищими ставками, що застосовують до товарів, у разі їх випуску у вільний обіг на території будь-якої з країн-учасниць цієї Конвенції, територією яких буде здійснюватися їхнє переміщення. Джерелом надання інформації щодо суми митних платежів за найвищими ставками

в зарубіжних країнах з товарів, переміщуваних за процедурою спільного транзиту, можуть бути іноземні контрагенти суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.

Компетентні митні органи згідно з ст. 116 Конвенції ініціюють провадження щодо боргу, як тільки для них стане можливим розрахувати суму боргу та визначити боржника. Важливо, що зобов'язання гаранта залишаються чинними, доки може бути пред'явлена вимога щодо сплати боргу.

Згідно зі ст. 118 Конвенції "країни-учасниці спільного транзиту повинні надавати допомогу одна одній у визначенні органів, відповідальних за стягнення. Такі органи повинні повідомляти митницю відправлення та митницю гарантії про всі випадки, в яких виник борг за транзитними деклараціями, прийнятими митницею відправлення, та про заходи стягнення, здійснені стосовно боржника. Крім того, вони повинні повідомляти митницю відправлення про стягнення платежів та інших зборів для закриття транзитної операції такою митницею" [1].

У процесі здійснення взаємної допомоги при стягненні за вимогою запит на стягнення, який орган-заявник надсилає запитуваному органу, повинен згідно зі ст. 7 Доповненні IV до Конвенції "супроводжуватися офіційним документом, що дозволяє її примусове виконання, виданим в країні, де розташований орган-заявник, або його засвідченою копією і, за потреби, оригіналом або засвідченою копією інших документів, необхідних для стягнення. При цьому у запиті на стягнення зазначається ім'я/найменування та адреса відповідної особи, характер вимоги, основна сума боргу, відсотки, пов'язані витрати, а також будь-яка інша відповідна інформація" [1].

Приведені вище засади розрахунку суми фінансової гарантії та боргу, що має покриватися нею, реалізовано в положеннях "Порядку забезпечення сплати митного

боргу в режимі спільного транзиту”, затверженому Наказом Міністерства фінансів України від 06.04.2021 р. № 200 “Про деякі питання забезпечення сплати митного боргу в режимі спільного транзиту” [8], який втратив чинність з 05 липня 2023 р.

Згідно з вказаним Порядком “розмір індивідуальної гарантії, необхідної для поміщення товарів у режим спільного транзиту, а також розмір частини базової суми загальної фінансової гарантії або звільнення від гарантії, що підлягає резервуванню для поміщення товарів у режим спільного транзиту, визначається відповідно до суми митного боргу, що може виникнути щодо товарів, які поміщуються в режим спільного транзиту.

Розрахунок суми митного боргу, що може виникнути щодо товарів, які поміщуються в режим спільного транзиту, здійснюється відповідно до розділу II цього Порядку, згідно з яким:

- сума митного боргу, що може виникнути щодо товарів, які поміщуються в режим спільного транзиту, визначається відповідно до суми митних платежів, що підлягають сплаті при випуску таких товарів для вільного обігу на митній території України. При цьому пільги та преференції в оподаткуванні, встановлені законодавством для операцій з ввезення товарів на митну територію України, не враховуються;
- сума митного боргу, що може виникнути щодо товарів, які поміщуються в режим спільного транзиту, визначається відповідно до найбільших ставок податків (мито, акцизний податок, податок на додану вартість) для товарів, що класифікуються в одній товарній підпозиції згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД) разом з товарами, які поміщуються в режим спільного транзиту;
- розрахунок суми митного боргу здійснюється відповідно до найбільшої повної ставки ввізного мита, встановленої Законом України від 19.10.2022 р. № 2697-IX “Про Митний тариф України” [15], на рівні товарної підпозиції згідно з УКТ ЗЕД.
- якщо до товарів, що класифікуються в одній товарній підпозиції згідно з УКТ ЗЕД разом з товаром, який поміщується в режим спільного транзиту, встановлено сезонне мито, сума сезонного мита включається до розрахунку суми митного боргу за найбільшою ставкою;
- якщо товари, що класифікуються в одній товарній підпозиції згідно з УКТ ЗЕД разом з товаром, який поміщується в режим спільного транзиту, підпадають під дію рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі щодо оподаткування антидемпінговим, спеціальним та/або компенсаційним митом, сума такого мита включається до розрахунку суми митного боргу за найбільшою ставкою” [8].

На відміну від положень Конвенції про процедуру спільного транзиту, дещо інший принцип обчислення митного боргу передбачено в Митному кодексі ЄС (ст. 90/“Обов’язкова гарантія”). Передусім, “якщо надання гарантії є обов’язковим, митні органи встановлюють суму такої гарантії у розмірі точної суми ввізного чи вивізного мита, відповідної митному боргу, та інших зборів, якщо таку суму можна безсумнівно встановити на момент, коли вимагається гарантія. Якщо ж точну суму встановити неможливо, гарантія встановлюється в розмірі оцінюваної митними органами максимальної суми ввізного чи вивізного мита, що відповідає митному боргу, та інших зборів, які виникли або можуть виникнути” [10].

Враховуючи вищевикладене, з метою забезпечення взаємної допомоги при стягненні за вимогами згідно з Доповне-

нням IV до Конвенції, виникає потреба створення законодавчого підґрунтя щодо об'єктивізації/визначення, перевірки та контролю митними органами розміру суми забезпеченого гарантією боргу.

Варіантом вирішення такої потреби може бути правова регламентація доцільності відображення в зовнішньоекономічних договорах розрахованої суми забезпеченого гарантією можливого боргу. Вказані дії за своїм змістом подібні до декларування у графі 47 Митної декларації відомостей про нарахування митних платежів, що суттєво оптимізує (скорочує) трудовитрати працівників митниці.

Відтак пропонуємо розглянути можливість внесення змін до ст. 6 (“Договори (контракти) суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та право, що застосовується до них”) Закону України від 16.04.1991 р. № 959 “Про зовнішньоекономічну діяльність” [16], доповнивши її частиною 7 в наступній редакції:

“Зовнішньоекономічні договори (контракти), при переміщення товарів за якими застосовується процедура спільного транзитну, мають містити відомості про розрахунок суми забезпеченого гарантією боргу, який може виникнути щодо таких товарів, відповідно до положень Конвенції про процедуру спільного транзиту”.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, варто зауважити, що використання фінансових гарантій є дієвим інструментом для забезпечення сплати заборгованостей, пов'язаних із застосуванням процедури спільного транзиту. Водночас задля удосконалення на національному рівні процесу визначення, перевірки та стягнення сум забезпечених гарантіями зобов'язань вбачається доцільним:

- ініціювати доопрацювання/гармонізацію окремих позицій понятійно-категорійного апарату вітчизняних норма-

тивно-правових актів щодо процедури спільного транзиту відповідно до положень міжнародного законодавства;

- розглянути можливість запровадження до національного законодавства норм щодо необхідності відображення в зовнішньоекономічних договорах відомостей про розраховану за операцією спільного транзиту суму забезпеченого гарантією зобов'язання;
- визначити національну модель (механізм) здійснення, передбаченої Доповненням IV до Конвенції Про процедуру спільного транзиту, взаємної допомоги при стягненні за вимогами, стосовно забезпечення стягнення в Україні гарантованої суми платежів, які виникають в іншій країні щодо товарів, поміщених під процедуру спільного транзиту.

Список використаних джерел

1. Конвенція про процедуру спільного транзиту : міжнародний документ від 20.05.1987/. ВР України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27.06.2014. ВР України. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
3. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту : Закон України від 30.08.2022 № 2555-IX. ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text>.
4. Руда Т. В. Міжнародний досвід застосування процедур спільного транзиту. Вісник Хмельницького національного університет. 2022. Т. 2, № 6. С. 45–49. URL : [http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N6Part2\(312\).pdf](http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N6Part2(312).pdf).

5. Капітанець С. В., Шкуренко Н. Г. Категоріальна специфікація понять “митний борг” та “борг” у контексті процедури спільного транзиту. Нові реалії здійснення митної справи в Україні : збірник тез Науково-практичного круглого столу до Дня науки. Ірпінь-Хмельницький, 30 травня 2023 року. ДПУ. С. 40–43.

6. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>.

7. Про режим спільного транзиту та заведення національної електронної транзитної системи : Закон України від 12.09.2019 р. N78-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text>.

8. Про деякі питання забезпечення сплати митного боргу в режимі спільного транзиту : Наказ Міністерства фінансів України від 06.04.2021 р. № 200. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0648-21#Text>.

9. Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України : Наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2022 р. № 325 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-22#Text>.

10. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#n1458.

11. Делегований регламент комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 року на доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_028-15#Text.

12. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.

13. Словник української мови: в 11 т. Борг. Заборгованість. Зобов'язання. Т. 1, 1970.

С. 217. Том 3, 1972. С. 26. Том 3, 1972. С. 674. URL : <http://sum.in.ua/s/>.

14. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур : міжнародний документ від 18.05.1973 р. ВР України. URL : http://zakon.rada.gov.ua/go/995_643.

15. Про Митний тариф України : Закон України від 19.10.2022 р. № 2697. ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#n9>.

16. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959. ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/959-12>.

References

1. Konvetsiia pro protseduru spilnoho tranzytu vid 20.05.1987 [Convention on the procedure of common transit]. (1987, May, 20). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text.

2. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 27.06.2014 [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand: international document]. (2014, June, 27). Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

3. Pro pryiednannia Ukrainy do Konvetsii pro protseduru spilnoho tranzytu. Zakon Ukrainy vid 30.08.2022 № 2555-IX [On the accession of Ukraine to the Convention on the common transit procedure. Law of Ukraine]. (2022, August, 30). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text>.

4. Ruda, T.V. (2022). Mizhnarodnyi dosvid zas-tosuvannia protsedur spilnoho tranzytu [International experience in the application of joint transit procedures]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytety – Bulletin of the Khmelnytskyi National University, 6, 45–49 (Vol. 2). Available at: [http://journals.khnu.km.ua/_vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N6Part2\(312\).pdf](http://journals.khnu.km.ua/_vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N6Part2(312).pdf).

5. Kapitanets, S. V., Shkurenko, N. G. (2023). *Katehoriialna spetsyfikatsia poniat "mytnyi borh" ta "borh" u konteksti protsedury spilnogo tranzytu [Categorical specification of the concepts of «customs debt» and «debt» in the context of the joint transit procedure]. Zbirnyk tez Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu do Dnia nauky – Collection of theses of the Scientific and Practical Round Table for the Day of Science, 40-43. Ipin-Khmelnytskyi: State tax university. Available at: https://www.dpu.edu.ua/images/2023/Photo_dlya_novyn_2023/NDI%20finansovoi%20politiky/07%20lipen%20NDI%20FP/Zbirnik_tez_30.05.2023_.pdf.*

6. *Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012.№ 4495-VI [Customs Code of Ukraine]. (2012, March, 13). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>.*

7. *Pro rezhym spilnogo tranzytu ta zaprovadzhennia natsionalnoi elektronnoi tranzytnoi systemy. Zakon Ukrainy vid 12.09.2019 № 78-IX [On the joint transit regime and the introduction of the national electronic transit system. Law of Ukraine]. (2019, September, 12). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text>.*

8. *Pro deiaki pytannia zabezpechennia splaty mytnoho borhu v rezhymi spilnogo tranzytu. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 06.04.2021 № 200 [On some issues of ensuring the payment of customs debt in the mode of joint transit. Order of the Ministry of Finance of Ukraine]. (2021, April, 06). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0648-21#Text>.*

9. *Pro zatverdzhennia Poriadku realizatsii polozhen Konventsii pro protseduru spilnogo tranzytu na terytorii Ukrainy. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.10.2022 № 325 [On approval of the Procedure for the implementation of the provisions of the Convention on the procedure of common transit on the territory of Ukraine. Order of the Ministry of Finance of Ukraine]. (2022, October, 07). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-22#Text>.*

10. *Rehlament Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (ES) vid 09.10.2013 № 952/2013 Pro vstanovlennia Mytnoho kodeksu Soiuzu [Regulation of the*

European Parliament and the Council (EU) On establishing the Customs Code of the Union]. (2013, October, 09). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#n1458 [inUkrainian].

11. *Delehovanyi rehlament komisii (ES) vid 28.07.2015 № 2015/2446 na dopovnennia Rehlementu Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (ES) № 952/2013 stosovno detalnykh pravyl shchodo pevnykh polozhen Mytnoho kodeksu Soiuzu [Commission Delegated Regulation (EU) Supplementing Regulation (EU) № 952/2013 of the European Parliament and of the Council regarding detailed rules regarding certain provisions of the Union Customs Code]. (2015, July, 28). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_028-15#Text [inUkrainian].*

12. *Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 № 1906 [On international treaties of Ukraine. Law of Ukraine]. (2004, June, 29). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.*

13. *Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language]. (Vols. 1–11). Available at: <http://sum.in.ua/s/>.*

14. *Mizhnarodna konventsiia pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur vid 18.05.1973 [International Convention on the simplification and harmonization of customs procedures]. (1973, May, 18). Available at: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_643.*

15. *Pro Mytnyi taryf Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 19.10.2022 № 2697 [About the Customs Tariff of Ukraine. Law of Ukraine]. (2022, October, 19). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#n9>.*

16. *Pro zovnishnoekonomichnu diialnist. Zakon Ukrainy vid 16.04.1991 № 959 [About the foreign economic activity. Law of Ukraine]. (1991, April, 16). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/959-12>.*